

ואם כן, כאשר לפנינו גזירה שוה הנלמדת משתי תיבות שוות, 'לא תחיה' מ'לא תחיה', ודאי יש להעדיף זאת, מלימוד גזירה שוה הנלמד משתי תיבות שאינם שוות לגמרי, כמו 'לא תחיה' מ'לא יחיה'!?

אמר לו רבי עקיבא: אני דנתי דין מיתה האמורה בישראל במכשף מבני ישראל, מדין מיתה האמור בישראל הקרב להר סיני, שריבה בהן הכתוב בישראל מיתות הרבה. וכאשר כתוב 'לא יחיה' נתכונה התורה, שמיתה זו — תהיה בסקילה.

ואילו אתה דנת את דינו של המכשף שהוא מישראל מדינם של עובדי כוכבים בסייף — שלא ריבה בהן הכתוב אלא מיתה אחת — סייף.

ב-10

ואם כן, אין ללמוד מכאן שצריך לדונו דוקא בסייף. שהרי כל מיתתם של גויים היא בסייף. ואין כל הוכחה שכאשר נאמר 'לא יחיה' אצל גויים, הכונה למיתת סייף, כיון

שלא נאמרה בהם מיתה אחרת.

בן עזאי אומר: נאמר [שמות כב יז] "מכשפה לא תחיה". ונאמר שם בסמוך — [שמות כב יח]: "כל שוכב עם בהמה מות יומת".

סמכו, הסמיכה התורה את ענין מכשפה לו — לענין שוכב עם בהמה, וללמד: מה שוכב עם בהמה בסקילה — אף מכשף בסקילה! (58)

אמר לו רבי יהודה: וכי מפני שסמכו ענין לו וכי מפני שדרשת את סמיכות הענינים [רבי יהודה עצמו אינו דורש סמוכין] אזי נוציא לזה את המכשף ממיתה קלה ונדון אותו בסקילה שהיא מיתה החמורה מכולן? (59)

אלא סובר רבי יהודה, ישנה ראייה אחרת שמכשף בסקילה: אוב וידעוני, (60) בכלל מכשפים היו. שאף הם עושים מעשי כשפים. ולמה יצאו ונכתבו בפני עצמן? (61)

הגזירה שוה שדורש רבי יוסי הגלילי "לא תחיה" מ"לא תחיה כל נשמה" שמיתתן בסייף, וודאי שכאשר ישנה גזירה שוה וישנה דרשה דסמוכין, מוציאה הגזירה מידי דרשא דסמוכין, ואם כן, אין להוכיח שרבי אינו דורש סמוכין? וביאר התוס' שהגמרא ביבמות דייקה זאת מלשונו של רבי "וכי מפני שסמכו ענין לו" וכו', ומשמע שרבי יהודה אינו דורש סמוכין בכל מקום.

60. אוב וידעני הם מגידי נסתרות ועתידות המגלים אותם באופני כישוף שונים.

61. דין מכשפה נאמר בשמות כב יז "מכשפה לא תחיה". ודין אוב וידעני נאמר בויקרא כ כז "ואיש או אשה כי יהיה בהם אוב או ידעני מות

לאו, מכל מקום הם מדיחים — וכך נשארו!

58. דין סקילה בשוכב עם בהמה, נלמד מן הפסוק [דברים כ טז] "ואשה אשר תקרב אל כל בהמה לרבעה אותה והרגת את האשה ואת הבהמה מות יומתו דמיהם בם" ולומדים בגזירה שוה מ"דמיהם בם" שנאמר אצל שוכב עם בהמה, ל"דמיהם בם" שנאמר אצל אוב וידעוני [דברים כ כז] "ואיש או אשה כי יהיה בהם אוב או ידעני מות יומתו באבן ירגמו אותם דמיהם בם".

59. ביבמות ד א הוכיחו מכאן שרבי יהודה אינו דורש 'סמוכין'.

והקשה התוס' ד"ה וכו', מנין להוכיח שרבי יהודה אינו דורש סמוכין, יתכן כי סובר הוא את

— לחקיש ולהשוות שאר מכשפין עליהן, ולומר לך: מה אוב וידעוני נידונים בסקילה, אף מכשף — בסקילה!

ומידה היא בתורה, שאם יצא דבר מן הכלל, לא יצא אלא כדי ללמד על הכלל כולו. וכגון כאן: מה אוב וידעני בסקילה אף שאר מכשפים בסקילה.

והנה, לשיטת רבי יהודה הסובר את לימוד זה שמכשף נידון בסקילה מאב וידעני, נמי גם יקשה.

הלוא ליהויו יהיו אוב וידעוני שני כתובים הבאים כאחד, שהרי שניהם נאמרו כדינים זהים, וקיימא לן כי כל שני כתובין הבאין כאחד באותו ענין ואותו דין — אין מלמדוין?

ואילו רצתה התורה ללמד מאוב וידעני על שאר מכשפים, היה לה לכתוב או אוב, או ידעני, ולא את שניהם?

אמר רבי זכריה: עדיא אמרה זאת אומרת, (62) רבי יהודה אינו סובר את הכלל כי שני כתובין הבאים כאחד אינם מלמדים.

אלא קסבר רבי יהודה: שני כתובין הבאין כאחד מלמדוין!

ולכן ניתן ללמוד מאוב וידעני, שכל מכשפים נידונים בסקילה!

אמר רבי יוחנן: למה נקרא שמן כשפים? התשובה היא: שמכחישיין פמליא של מעלה: [כשפים ראשי תיבות הן: 'כיחש 'פ'מליא 'ש'ל 'מ'עלה]. (63)

ובמה מכחישיין? שמי שנגזר עליו לחיות, הרי שעל ידי כשפיהם — ממיתין אותו!

נאמר: [דברים ד לה] "אתה הראית לדעת כי ה' הוא האלוקים אין עוד מלבדו" אמר רבי חנינא: אפילו לדבר כשפים אין להם כח

יומתו".

62. לכאורה יש לכתוב 'הדא' אמרה. כלומר זהו שאמר. ופירש היד רמה שאכן המשמעות היא "הדא" אמרה. אך אותיות א' ה' ע' ח' מתחלפות זו בזו.

63. כך משמע בדברי רש"י. והיד רמה פירש שתיבת 'כשפים' מורכבת משתי מילים. 'כש' פס'. כש — לשון מכש, פס — לשון פמליא. והכחשה זו שמכחישיין פמליא של מעלה, פירש היד רמה, שהוא מלשון כחוש וחלש. כלומר, שניתן להם רשות לבטל גזרת פמליא של מעלה. שאם נגזרה גזירה טובה לצדיק, אך צדיק זה אינו צדיק גמור לפי שיש בידו מעט עוונות.

הרי שאם נעשו לו כשפים, אין הגזירה הטובה עומדת לו, מפני עוונותיו. משל למה הדבר דומה: לאדם שהיה בכיתו של המלך וציוה המלך להאכילו ולהשקותו. לימים נזמן בבית המלך אדם הממונה על ההריגה. ויש לו רשות מאת המלך להרוג כל מי שחטא לפני המלך.

ומעתה, אם אותו אדם שהיה אצל המלך זכאי ואין בידו שום חטא, הרי הוא ניצול מאליו שהרי לא ניתנה רשות לאותו הורג אלא להרוג את מי שחטא. אולם אם באותו אדם נמצא חטא, הרי ניתנה הרשות להורגו.

וזהו שאמר רבי חנינא "אין עוד מלבדו" — אפילו לדבר כשפים. שאין הכשפים מועילים למי שהקב"ה מסייעו.

מפני גזירת הקב"ה, לפי שאין שום כח מלבדו! (64)

מעשה בהחיא איתתא אותה אשה דהות קא מהדרא היתה מחזרת למשקל עפרא מתותי ברעיה, ליטול עפר מתחת רגליו של דרבי חנינא, על מנת לעשות לו מעשה כישוף – ולהרע לו.

אמר לה רבי חנינא: אי מסתייעת אם מצליח הדבר בידך, זילי עבידי לכי ועשי זאת!

שהרי, "אין עוד מלבדו" כתיב. ואם הקב"ה חפץ בי לא תוכלי להרע לי כלל!

ואם תוכלי להרע לי, אין זאת אלא גזירה מלפניו, ואני מקבלה!

איני והלוא לא כך הדבר. שהרי, והאמר רבי יוחנן: למה נקרא שמן מכשפים, שמכחישין פמליא של מעלה, ואם כן, יש לחשוש מפני הכישוף?!

והתירוק: שאני רבי חנינא שונה הוא רבי חנינא, דנפיש זכותיה זכויותיו, תורתו וצדקותיו – מרובים, והקב"ה מצילו!

אמר רבי אייבו בר נגרי אמר רבי חייא בר אבא: נאמר אצל חרטומי מצרים [שמות ז כב] "בלטיהם" – אלו מעשה שדים,

שנסתרים ואינם נראים.

וכל מקום שנאמר "בלטיהם", משמעו שהיו החרטומים עושים מעשיהם בלחש, על ידי שדים.

"בלהטיהם" האמור אף הוא אצל מכשפי מצרים [שמות ז יא] – אלו מעשה כשפים, (65) שאין המכשף עושה זאת על ידי השדים, אלא בעצמו!

וכן הוא אומר [בראשית ג כד] "ואת להט החרב המתהפכת לשמור את דרך עץ החיים" ומדובר בחרב המתהפכת מעצמה, כלומר, שלא על ידי שדים – אלא בכישוף.

אמר אביי: דקפיד אמנא מי שמקפיד על כלי מסוים המיוחד דוקא לעשית כשפים – אות הוא כי עושה זאת על ידי שד.

דלא קפיד אמנא, אם אינו מקפיד לעשות זאת על ידי כלי מסוים דוקא, אלא עושה את המעשה על ידי כל כלי – אות היא כי עושה מעשה כשפים!

אמר אביי: הלכות כשפים הרי הם כהלכות שבת. יש מהן בהלכות שבת כמה דרגות א. מלאכות – בסקילה, ב. ויש מהן פטור מעונשי תורה, אבל אסור מדרבנן, ג. ויש מהן מותר לכתחלה.

וכך כתב הנפש החיים שער ג' סוף פרק ב': אין עוד מלבדו יתברך שום דבר כלל בכל העולמות מהעליון שבעליונים עד התהום התחתון שבתהומות הארץ. עד שתוכל לומר שאין כאן שום נברא ועולם כלל, רק הכל מלא עצמות אחדותו יתברך שמו!

65. המהרש"א הביא בשם הערוך שגרס להיפך:

ולפי דברי היד רמה, יש לפרש את המשך הגמרא "שאני רבי חנינא דנפיש זכותיה". כלומר, זכויותיו מרובים עד כדי שאין ביד הכישוף להרע לו.

64. ומשמע, שאף הכשפים שניתנה להם יכולת מסוימת לפעול מעל לדרך הטבע, מכל מקום אינם עומדים כלל נגד רצונו של מקום.

וכן בכשפים:

א. העושה מעשה ממש — במקילה.

ב. האוחז את העינים, מראה כאילו עשה מעשה אך באמת אינו עושה כלום. והוא — פטור אבל אסור.⁽⁶⁶⁾

ג. המותר לכתחלה הוא כמעשה דרב חנינא ורב אושעיא.

כל מעלי שבתא כל ערב שבת הוּו עסקי רב חנינא ורב אושעיה בהלכות יצירה היו עוסקים בהלכות יצירה ובצירופי אותיות השם שבהם נברא העולם,

וממילא — מיברי להו עיגלא תילתא נברא ונוצר עגל משולש, מתוך עיסקם בהלכות יצירה — ואכלי ליה והיו אוכלים אותו!

ולא היה בזה משום מכשפות, שהרי עשו מעשהו של הקדוש ברוך הוא, על ידי שם הקודש, וכדבר זה — מותר אף לכתחילה!

אמר רב אשי: חזינא ליה לאבוה דקרנא ראייתא את אביו של קרנא שמכשף היה,⁽⁶⁷⁾ דנפיין היה מוחט את חוטמו בכח ושרי כריכי דשיראי מנחיריה היה מוציא חתיכות של מעילי משי מאפו!

נאמר: [שמות ח טו] "ויאמרו החרטומים אל פרעה אצבע אלהים היא". הודו החרטומים כי מכת כינים אינה יכולה להיעשות על ידי כישוף, אלא רק הקב"ה עושה כך!

אמר רבי אליעזר: מיכן מוכח שאין השד יכול לבראות בריה פחות מכשעורה⁽⁶⁸⁾ כיון שכינה פחות משעורה היא. והודו החרטומים, כי אינם בוראים בריה מעין זו!

רב פפא אמר: האלהים [לשון שבועה ואמיתות דברים] אפילו בריה בגודל כגמלא [גמל] נמי לא מצי ברי אינם יכולים לברוא!

אלא כאשר השד צריך ליצור בריות גדולות, הרי הוא מאסף ומביא מן ההפקר. וממה שאוסף יוצר את הבריות. אך אין בו כח יצירה של יש מאין!

ומדוע דוקא בריות גדולות בונה השד ממה שאסף, ולא בריות קטנות?

משום שהאי, בריות גדולות מיכניף ליה קל להם להיאסף אצל השד ולהרכיבם יחד.

ואילו האי בריות קטנות הפחותים משעורה — לא מיכניף ליה⁽⁶⁹⁾ אין בהם הכח לבוא ממקום רחוק, ולהיאסף אצלו.

לטיהם — אלו מעשה כשפים. להטיהם — אלו מעשה שדים.

66. עיין בבית יוסף יו"ד סימן קע"ט שכתב בשם הרמב"ן שישאל השואל נכרי מכשף, עובר על "תמים תהיה עם ה' אלוך"

67. כך פירש רש"י. אולם היד רמה השיג על זה וכתב דלא מסתבר שיזכירוהו חכמים לגנותו. שהרי אדם גדול היה. וכנראה שלא עשה מעשה

זה אלא כדי ללמוד — ומותר.

68. בספר מרגליות הים הביא שיש מי שכתב שהיות והשדים יסודם בטומאה, הרי שהשיעור הכי קטן בטומאה הוא שעורה. ופחות משעורה אין בו טומאה. ומשום כך אין השדים שולטים בו.

69. הבית הלוי על התורה [פרשת בשלח] כתב, דאין השד שולט בדבר הפחות מכשעורה,

ואמר ליה רב לרבי חייא: לדידי חזי לי אני ראיתי את ההוא טייעא אותו ערבי דשקליה לספסורא שנטל את חרבו וניירדיה לגמלא וחתך את הגמל חתיכות חתיכות וטרף ליה בטבלא הקיש לו בכלי שבידו — וקם הגמל לתחיה!

אמר ליה רבי חייא: האם לבתר הכי אחר שחתכו, דם ופרתא דם והפרשה מי הואי האם נמצאו שם, שזבו מן הגמל שנשחט?

אלא כיון שלא נמצאו סימני ושיירי לכלוכין משחיתת הגמל, ההיא אחיזת עינים הוה! לפי שאינו יכול להחיות המת! (70)

זעירי איקלע נודמן לאלכסנדריא של מצרים. זבן המרא קנה חמור. כי מטא לאשקוייה מיא כאשר ניגש להשקותו מים — פשר הפשיר הכישוף מן החמור, [שמים ממיסין ומפיגים את הכישוף], וקם גמלא דוסקניתא ונעשה לקורת גשר של עץ!

לפי שכישפו את הגשר ועשו אותו חמור,

ועתה לאחר שבא במגע עם המים — חזר להיות עץ!

ניגש זעירי אל הסוחרים מהם קנה את ה"חמור", וביקש את כספו חזרה, שהרי קנה חמור — וקיבל גשר!

אמרו ליה הסוחרים: אי לאו זעירי את אם לא היית זעירי [שאדם גדול אתה] לא הוה מהדרינן לך לא היינו מחזירין לך את כספך.

כיון שמי איכא דזבין מידי הכא, וכי ישנו אדם שקונה דבר בעיר זו המלאה כשפים, ולא בדיק ליה אמיא ואינו בודק את הדבר על מים שמא מכושף הוא!?

ינאי (71) איקלע נודמן לההוא אושפיזא לאכסניה. אמר להו: אשקין מוא השקוני מים.

קריבו שתיתא הביאו לו משקה של קמח המעורב במים. חזא דקא מרחשן שפוותה ראה ינאי שרוחשות שפתותיה של אותה

מעשה כשפים בא במגע עם מים — בטל הכישוף. כיוון שאינו דבר שבדמיון אלא דבר ממשי שהובא לכאן. אבל, מעשה כשפים חוזר במים לכמו שהיה. [לפי שהמים מבטלים דמיון הכישוף].

70. היד רמה פירש, שמעשה זה הובא כקושיא על דברי רב פפא. ולהוכיח לו שהיה יכול המכשף לברוא גמל ולהחיותו, אף בלא שיצטרך לאסוף בריות אחרות לשם כך. וזהו שענה לו רב פפא, דאין זה מעשה כישוף אמיתי, שהרי לא היה שם דם ופרתא.

71. כתב רש"י: ולא גרסינן רבי ינאי. דלאו

דביותר משעורה מכניף ליה ופחות משעורה לא מכניף ליה.

וכתב וז"ל: הרי למעשה, שדים אינו דמיון להפוך דבר שיהיה נראה לעין הרואה, כדבר אחר. [אלא] רק הוא מביא אותו דבר אחר ממש, ממרחקים — לכאן.

אבל, מעשה כשפים הוא ענין דמיון שמהפך זה הדבר עצמו שנמצא כאן, שיהיה נראה כדבר אחר. וזהו שהביאו ראיה מהפסוק "להט החרב המתהפכת" דהחרב — מתהפכת. אבל מעשה שדים — אין הדבר מתהפך לתמונה אחרת, רק מביא אותו הדבר ממש לכאן.

ואם כן, מעשה שדים לא יתבטל ממש על המים, [וכפי שיבואר להלן בגמרא שכאשר

אשה המארכת, והבין כי מכשפת היא.

עדא פורתא מוניח השליך מעט מן המשקה על הארץ — **הוּו עקרב** ונעשה לעקרבין!

הבין ינאי כי נעשה לו כישוף, אך עשה עצמו כאילו אינו יודע בדבר — וכאילו שותה הוא מן המשקה.

אמר להו ינאי לאותה אשה: **אנא שתאי מדידכו** אני שתיתי ממימכם **אתון נמו שתו מדידי** אף אתם שתו מן המשקה שלי!

הכין אף הוא משקה של כישוף **אשקיה**, השקה את אותה אשה, **והואי חמרא** ונהייתה האשה לחמור!

רכבה רכב עליה ינאי **וסליק לשוקא** והלך עימה לשוק. **אתא חברתה** באה חברתה של אותה אשה, **ופשרה לה!** הפשירה והתירה אותה מן הכישוף.

חזייה **דרכיב** ראוהו הכל **דהוא רוכב וקאי** ומהלך **אאיתתא בשוקא** על אשה בשוק!

נאמר בכמות מצרים [שמות ח ב] **”ותעל הצפרדע ותכס את ארץ מצרים”** אמר רבי **אלעזר: צפרדע אחת היתה**, שכך משמע מן הפסוק **”צפרדע”** **השריצה** וולדות ממעיה **ומלאה כל ארץ מצרים.** (72)

ודבר זה, **כתנאי** מחלוקת תנאים הוא: רבי **עקיבא אומר: צפרדע אחת היתה**, ומלאה כל **ארץ מצרים.**

אמר לו רבי **אלעזר בן עזריה: עקיבא**, מה לך שמתעסק אתה **אצל דברי הגדה?**

כלה מדברותיך מנע עצמך מדבר הגדה, ולך ועסוק **אצל נגעים ואחלות**, שהן ענינים חמורים, ובהם אתה מחודד ומצויץ!

ובענין מכת מצרים, כך היה שם: **צפרדע אחת היתה**, שרקה להם לכל הצפרדעים שבעולם, והם שמעו קולה — **ובאו!**

שנינו במשנתנו: **אמר רבי עקיבא** משום רבי יהושע שנים לוקטין קישואין **וכו:**

שואלת הגמרא: **והא דבר זה, רבי עקיבא** & - 100 **מרבי יהושע גמיר** למד לה ענין זה של לקיטת קישואין, והלוא להלן מוכח לא כך?

והתנאי: כשחלה רבי אליעזר, נכנסו רבי **עקיבא** ו**חכיריו** לבקר. **הוא יושב** בתוך קינוף שלו [קינוף — ארבעה עמודין, וכילה פרוסה עליהם].

והן **יושבין בטרקלין** שלו לפי שלא ידעו אם יכולים הם ליכנס אליו מחמת חוליו. **ואותו היום**, **ערב שבת היה**. **ונכנס הורקנוס בנו לחלוץ את תפליו של אביו.** (73)

איניש מעליא הוא — שעשה כשפים!

72. עיין במהר"צ חיות שביאר מה קשר בין ענין לה לכאן.

73. בשו"ת הריב"ש סימן קע"ג הכריח כי הורקנוס נכנס על מנת לחלוץ את התפילין של

עצמו!

והוכיח כן מכך שנסתפקה הגמרא במועד קטן טו א, מנודה, מהו בתפילין, והניחה הגמרא בתיקו. והנה, רבי אליעזר מנודה היה כפי שיבואר להלן. ואילו היה נכנס הורקנוס על מנת לחלוץ תפיליו של רבי אליעזר, היה לה לגמרא במועד קטן, להוכיח שמנודה מותר בתפילין.